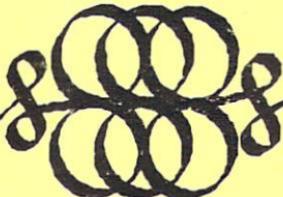


ІВАН КРАСНОЖОНІЙ

СКОМОРОХИ

Спомини



ІВАН КРАСНОЖОНИЙ

СКОМОРОХИ

Спомини

Торонто
1997



Іван Красножоний

*Живу для тебе, краю мій,
на серці тяжко, як згадаю спомини мої!*

СКОРОМОХИ

Село Скоморохи, положене в чудовій частині матірної природи. Через село пливе малий потічок, котрий впадає до ріки Стрипи. По обох сторонах потічка, легко гористого терену, побудовані хати і господарства. По півдневій стороні потічка гористий терен, перетинаний дорогами, де в більшості забудоване село. Багато різних дерев, як липи, акації та овочеві сади. Квітами і запахом квітучих дерев, чарівною красою красується село.

Около 1.500 метрів від потічка на північ, головний гостинець, називали його "цісарська дорога". Через ціле село около п'ять кілометрів кам'яна і гладка дорога. По обох сторонах гостинця-хати і господарства.

Майже по середині села, чудова церква Візантійського стилю. По другій стороні напроти церкви — гарний великий будинок, в якому приміщено районову молочарню, кооперативу і читальню Просвіти. В читальні театральна заля і сцена. Відбувалися сходини, забави, вистави, як рівнож організація молоді, котра належала до "Товариства Сокіл" і до "Відродження".

Тут якраз було серце культурно-освітньої праці, котра виховувала свідомих воїнів і командирів, котрі в потрібний час, охоче вступили в ряди Української Повстанської Армії і до Української Дивізії Галичина.

Для них належить велика честь, велике признання бо ішли вони жертвуючи своїм життям, за визволення свого народу.

Зі східньої сторони будинку, велика спортивна площа, по півдневій стороні будинку, на перехресті доріг, чудова постать, образ Пресвятої Божої Матері Марії.

Зі східно-південної і північної сторони села, розлогі гаї, високі гористі ліси. Попри село з тієї сторони пливе ріка Стрипа, котра впадає до Дністра. Около чотири кілометри від села до Стрипи, в'ється серпанком горою "цісарська дорога", котра провадить до Стрипи.

На Стрипі великий старий млин. Стоїть старенький під високою горою. Став він в пригоді не тільки для свого села, рівно ж задовольняє сусідні села. За млином на високій горі є обірвана рівна скала. На поверхні цієї скали витікає жерельна вода і творить чудовий водоспад, вода шумить і шумить, до сонця витворює блискучі світла, і так шумить віками.

На східній стороні млина, близько 300 метрів, над Стрипою місце на відпочинок. Тут приходять місцеві люди і приїжджають туристи. Довкола ліс вода і сонце. Чар природи і краси. Деякі туристи називають це місце другою Швейцарією.

Слід згадати що священиком скомороської парафії був достойний о. Іван Галібей. Організатор і національний провідник.. З великим признанням для нього і його величі, за невпинну працю в культурній, освітній та національній ділянках.

Він був батьком виховання нових поколінь, як також і старших. Він зумів збудити ненависть до ворогів і

прищепити велику любов до всіх українських високих ідеалів. Він назначив високоідейних учителів, котрі старалися про здорове виховання молоді. Це були А. Максимович, Ярослав Боский, Віктор Гусак. В культурно-освітній праці цілою віддана Анна Чапельська (Попович).

СПОМИН з 1939 РОКУ

СЕЛО СКОМОРОХИ БУЧАЦЬКОГО ПОВІТУ ЗАХІДНА УКРАЇНА

Одного погідного дня, заходило сонце, ховалося за карпатські гори. На обрії ясного погідного неба, з'явився великий червоний як вогонь, обрій проміння заходячого сонця. Неначе віщувало, що приходить зміна.

Що приходить визволення з польського ярма і настане "червоний рай" для українського народу.

Справді через годину часу, з'явилася розвідкаsovєтської армії. За короткий час відділами входила їхня армія в село. Ішли вони головним гостинцем: відділи танків, відділи піхоти, більші і менші гармати, навантажені машини і вози амуніції та відділ кінноти. Ішли вони також полевими дорогами і полями. Ідучи селом народ виносив їм води, хліба і молока, вітали їх квітами. Здавалось так, неначе це ішла українська армія, а не совєтська.

Зрозуміло, що народ ненавидів польської окупації, та не знати, що їх жде від московської, тобто від нових визволителів.

До пізної ночі люди приглядалися з подвір'я, як входила "могучая непобедимая доблесная армія".

Настав ранок. Як оком глянеш, на подвір'ях, садах, на кожній площі в селі стояла моторизація і метушилось військо. Тут то там курилося з військових кухонь. Чути було голос ревучої худоби, котру виводили зі стаєнь, вбивали і приготовляли м'ясо для війська. Вітер заносив запах свіжого м'яса. Коли солдати трохи відпочили і добре наїлися, то по обіді було чути їхні співи, а особливо під гармошку: "Виходіла на берег Катюша", "кіпучая могучая", "за родину, за Сталіна" та інших.

Не знали вони, що в майбутній війні з німцями не схочеться їм співати, а прийдеться життя віддавати за "батька Сталіна".

Річ ясна, що в той час про це не було мови. Напад на Польщу це був воєнний вишкіл, або військові маневри для армії.

Відпочили ще два дні і опустили село. Пішли даліше "вперйод", залишили поломані дерева в садах, плоти, зруйновані дороги і багато дітей без молока.

За десять днів приїхали господарі завойованих земель. Як державно-політичні закони, так і господарські, мусять бути уведені в життя, простудійовані, вивчені і виконані. Не мусово, але обов'язково.

Зпершу забрали будинки для адміністративного уряду, для міліції. Н. К. В. Д., місце для придержання

арештованих, суд, що складається з Н. К. В. Д.

Переведено реєстрацію населення, маєтності, та реєстрацію худоби і господарського знаряддя. Словом, все, що знаходилося на господарці даного господаря, від сьогодні являється "государське" тобто, державне майно.

Почались мітинги. Совєтські вищколені інструктори заговорили про червоний рай: "панов нет", "кулаков не будет", усі будуть рівні. Не говорити пане, але товариш. Усі молоді і старі товариши і товаришки. Як гарно звучить. "Ми желеzним каньом все поля обойдьом". Закладають колгосп. Хто приходить в колгосп, поздавати коні, вози, усе господарське знаряддя, усю худобу, "ето вам не нужно". Усе здати до спільногого колективу, усі будуть працювати в одному місці, усі будуть задоволені.

Поорали всі землі, не має меж. Настав справжній рай на землі, усі стали рівні. Як приказка каже: "Сидить жінка на горбі, числить бідна трудодні".

Н. К. В. Д. — Народній Комісарят Внутрішніх Дел. Що очолював "товаріш" комісар Каганович. Народній комісарят — це не люди. Це звірі, що мордуючи людину розривають груди, ламають кости, виколюють очі, вирізують груди жінкам і дівчатам, знасилють, печуть тіло розпаленим залізом.

В тих нечуваних, жахливих тортурах, лементує людина, проситься, стогне від болю і гине. Московські садисти, насолоджуються їхнім вчинком, не мають жодного людського почуття, совісти ані сумління. Це

гірше як звірі. Звірі кидаються на людину тільки тоді, коли дуже голодні, а вони мордують кожний день. Замордованих вивозять, закопують у свіжовикопаних гробах. Загортают землю і на поверхні сіють траву. Ось як закривають свій жахливий злочин від людського ока. Так заховують таємницю їхнього комуністичного режиму, їхнього смердячого імперіалізму.

На костях і крові невинного народу, будують свою бандитську московську імперію.

Від 1939 року, це лихо не обминуло село Скоморохи. Ось вислід жахливого московського терору.

***Вбиті в бою з відступаючим відділом
радянської армії в 1941 році в селі Скоморохи:***

Турчак Павло

Ільницький Михайло

Шевчук Іван

Красножоний Дмитро

Антошків Іван

Мулик Іван

Синиця Йосип

Похоронені в спільній могилі в Скоморохах.

***Вбиті в Скоморохах
поліційними органами Н. К. В. Д.:***

Юрчак Степан

— як церкви в Скоморохах

Юрчак Василь

— син, оба вбиті в с. Русилів.

Цьомик Іван — станичний від 1944 року.
Шевчук Петро — загинув у Золотому Потоці,
Шевчук Марія — дружина, розстріляна в
Скоморохах.

Арештовані і замордовані молоді дівчата:

Павлів Марія, Лихкун Марія, Попович Анастасія,
Цьомик Марія, Головецька Марія, Попович
Михайлина, Тимошів Агафія, Денис Анастасія.

Список арештованих і замордованих в тюрмах:

о. Іван Галібей — священик с. Скоморох.
Цьомик Дмитро — директор районової
молочарні, Бучач 1941 р.
Денис Дмитро — Харків, 1941 р.
Марків Василь — Харків, 1941 р.
Гудзовський Михайло — Чортків, 1941 р.
Кіндрат Дмитро — Чортків, 1941 р.
Антошків Петро, Демах Михайло, Антошків Дмитро,
Шевчук Петро, Баглея Іван, Тихоліз Дмитро Ст.,
Тимошів Іван Михайлович.

Загинули в Українській Повстанській Армії:

Комарницький Іван — Миколаїв, 1946 р.,
організатор, провідник ОУН.

Красножоний Петро	— Миколаїв, 1946 р.
Павлів Павло	— Миколаїв, 1946 р.
Головецький Іван	— в Скоморохах
Головецький Степан	— в Скоморохах
Бурбан Микола	— в Скоморохах
Баглей Дмитро	— зв'язковий з Австрії
Бойчук Микола	— зв'язковий з Австрії.

Арештовані в Польщі 1946 р.

Загинули у війні: Шевчук Василь Мик., Сушинський Михайло Вас., Сушинський Іван Вас., (обидва брати). Лехкун Михайло Мик., Кавецький Михайло Іван., Прокопів Іван Петр., Микуляк Іван Мих., Кланцак Дмитро Петр., Юрчак Петро Мих.

Арештовані в 1946 р.:

Красножоний Михайло, Красножона Ева, Красножона Павлина, Красножоний Микола, Мартиновська Олена, Кланцак Марія, Ільомик Степан, Федоришин Микола.

По важких знущання і допитах усі були звільнені з тюрми: Красножоний Михайло помер від побиття в 1947 р. Дружину і дочку вивезено в Сибір.

Вивезені в тундри холодного Сибіру:

Димах Настя — муж замордований
Тимошів Василь і Тимошів Анна — батьки Насті

Шевчук Павлина — з дому Феськів,
Гудзовська Єва з дому Вітишин, Гудзовський Тарас —
син, Гудзовська Леся — донька, Юрчак Катерина —
дружина дяка, муж і син вбиті,
Попович Михайло, Попович Катерина,
Денис Дмитро, Денис Варвара, Денис Настя (донька),
Баглей Андрій, Баглей Ева (дружина) і донька.
Красножона Ева, Красножона Павлина (донька),
Скивель Микола, Скивель Анна,
Кланцак Анна, Кланцак Марія, Кланцак Олена
(три сестри)
Кандюк Петро, Кандюк Стефа і донька
Головецький Іван, Головецький Петро,
Цьомик Павлина, Цьомик Степан (син),
Денис Дмитро, Денис Анна, Денис Стефа (доньки)
Денис Іван (син), Денис Михайло (син),
Мулик Іван, вбитий в Скоморохах,
дружину і троє дітей вивезено.
Мигалюк Микола, Мигалюк Степан (син)
і невістка Марія.

Такі великі жертви борців, героїв зі села Скоморох. Це є доказом непоборності духу усього українського народу. Він є невтомний і нескорений до великих ідей за визволення і незалежність. Це героїчна духовність носіїв правди за волю. Не злякали, і не скорили його, московські тюрми і жорстокі тортури. Російська комуністична імперія не збереглася, та національна ідея перемагає всюди.

СПОМИН

Поляглих в бою сім друзів в с. Скоморохи

30 червня 1941 року.

Коло читальні Просвіти зібрався народ, щоби спільно відсвяткувати велике свято, відновлення акту проголошення самостійності української держави.

Велика площа, прибрана довкола синьо-жовтими прапорами і тризубами. Сцена на підвищенню, де мала відбутися святкова програма. Все було зорганізоване і підготоване як слід. Програма мала починатися. На жаль відбулася зовсім інша програма, якої ніхто не сподівався.

В село входить відділ червоної армії.

Наши бойкі була добре озброєна, около 30 людей виступили проти відділу, щоб не допустити їх до місця де зібрався народ. Всі сподівалися, що совєти можуть стріляти по людях, бо від них можна було всього сподіватися.

Відділ червоної армії відбиваючи наступ, почали відступати в поле в напрямі села Русилів. Від села є спадистий терен в діл приблизно три кілометри до широкого рова. Від рова знову терен підноситься в гору, гористе поле. На рові міст.

Відділ червоної армії, використав цей гористий терен по другому боці рова. По полі де-не-де росли високі, розлогі дерева. Солдати вискочили на дерева з автоматами, маючи добру обсервацію, почали цільно

стріляти наших наступаючих бійців. Тут якраз відбулась трагічна втрата сімох наших дорогих друзів.

Подаю імена убитих.

Ільницький Михайло Дмит., Красножоний Дмитро Мих., Шевчук Іван Дм., Синиця Йосип Петр., Мулик Михайло, Антошків Іван, Турчак Павло.

Слід згадати, коли я з двома друзями підбігли до Турчака Павла, він лежав в калюжі крові. Він мав відбиту праву руку вище ліктя. Ми тісно перев'язали йому руку нижче рамена, та занесли його в середину жита в полю.

Недалеко від нас вискочив гурт солдатів червоної армії, побачивши нас, почали стріляти. Ми прилягли до землі і сказали Павлові. Його останні слова: "Друзі, лишайте мене, спасайтесь самі, бо я немаю сили". Ми попрощалися з ним і відбігли. За пару хвилин ми почули зойк і стогін Павла. Солдати наскочили на нього і вісім разів пробили багнетами його тіло. Так Турчак Павло замовк навіки. На другий день позвозили тіла убитих друзів і похоронили їх у спільній могилі.

Спіть дорогі друзі вічним тихим сном!

Ви чесно працювали в Організації Українських Націоналістів.

Ви віддали своє життя в обороні українського народу.

Нехай рідна земля буде Вам легкою. А слава про Вас буде між живими навіки.

Вічна Вам пам'ять!

СПОМИН

Івана Красножоного-Вороного. Кінець 1941 р.

Початок праці в Організації Українських Націоналістів і в Юнацтві ОУН-Бандерівців в селі Скоморохи.

Совєтська окупація Західних областей України в роках 1939-1941, нанесла великі втрати в рядах ОУН: арешти, вбивства, вивози на Сибір.

30 червня 1941 року проголошено у Львові відновлення Української Держави. З великим ентузіазмом почало активну суспільно-громадську, політичну і організаційну працю.

Прогалини в Організації через великі людські жертви треба було поповнити молодшими активними членами. Звернено особливу увагу на організування Юнацтва ОУН, щоби до розбудови Української Держави включити патріотичну молодь.

Була також потреба поповнювати ряди членства ОУН-Бандерівців.

В Україні вже тоді назрівала дво-фронтова війна проти двох окупантів проти комуністичної Москви і гітлерівської Німеччини. На змінуsovетській окупації прийшла німецька.

Гестапо арештувало Провідника ОУН Степана Бандери і голову Державного Правління Ярослава Стецька і членів уряду. Арешти патріотів — націоналістів-бандерівців поширилися на цілу Україну. Арештованих запроторювано до німецьких концентраційних таборів і розстрілювано.

ОУН знову пішла у глибоке підпілля.

Треба було нових сил до праці і до боротьби. Патріоти-націоналісти готувалися до цієї боротьби. Організували себе і приготовляли український народ до великого героїчного змагу.

Області, райони і села активно включалися в організаційну працю, до розбудови ОУН-Бандерівців і Юнацтва ОУН — молодої зміни.

Цеж саме діялося в нашому селі Скоморохи. Активну працю продовжувала ОУН, яка понесла великі втрати в людях в роках 1939-1941.

В народі вже була зміна — молоді активні патріоти-націоналісти.

Роман Галібей, син священика о. Івана Галібяя студіював у Львові і був провідним членом ОУН. Приїхав до родини в наше село Скоморохи. Підібрав двох друзів яким довіряв. Це були Іван Комарницький і Іван Красножоний. Після вишколу і вивчення ДЕКАЛОГУ-10-ох заповідей Українського Націоналіста ми зложили присягу-приречення. Остання точка ДЕКАЛОГУ зобов'язувала нас до праці: Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї.

Було доручення-наказ зорганізувати звено з п'яти осіб-друзів однодумців. Зобов'язувала строга конспірація. Коли звено закінчило вишкіл з довір'ям до організаційної праці, провідні члени звена одержували наказ, що кожний із них має зорганізувати окреме звено з п'яти друзів.

Це проходило у строгій таємності.

Були вишки ідеологічні, політичні, військові і інші. Інструктори по зброї вищколювали кожне звено зокрема.

I. K. "Вороний" одержав пост СТАНИЧНОГО із завданням відповідати за станицю, плянувати і вести працю в усіх ділянках наших завдань. Тут вже були і організаційні зв'язки з вищим Проводом ОУН.

З часом була потреба організувати т. зв. Самооборону, що було початком Української Повстанської Армії, якій також треба було давати всесторонню допомогу у її змагу-боротьбі на два фронти.

У Золотому Потоці було місце постою Районового Проводу ОУН і Надрайонового Проводу Юнацтва ОУН-Бандерівців. Районовий провід активу ОУН очолював в тому часі Степан Капуш — псевдо Бук, який щойно вийшов з підпілля (1939-1941).

Надрайон Юнацтва ОУН в тому часі очолював Володимир Окіпнюк — псевдо "Лис", який згодом перебрав Провід району активу ОУН. Організаційним референтом у Проводі району і відповідальним за організаційний зв'язок до проводів станиць, надрайону і області (в тому і до Скоморох) був Микола Окіпнюк — псевдо Листок. Допоміжним у праці був член Районового проводу Романчук Василь — псевдо Сірко.

В місяці березні 1943 року, Провідник Надрайону д. Володимир Окіпнюк, псевдо "Лис", доручив передати пост Станичного особі найбільш довіреній і здібній до керівництва і перебрати пост Підрайонового.

I. K. "Вороний" передав пост Станичного — Іванові

Цьомикові. І. К. "Вороний" перебрав пост Підрайонового і з новими організаційними обов'язками виїхав на вишкіл до с. Стінка.

В тому часі в Стінці господарем-Станичним був заслужений і загартований у праці і боротьбі Іван Мельник. Вишкіл тривав цілий місяць. На вишколі було шіснадцять осіб. Вишкіл переводили інструктори, під керівництвом провідника "Рися" з області.. Після закінчення вишколу, провідник "Рись" з'ясував ціль боротьби проти загарбників наших земель. Закликав стояти гідно на своїх постах. Побажав усім успіхів.

В місяці травні 1943 року совєтська армія прорвала німецький фронт в районі Чорткова, і знову "визволила" Скоморохи від німецької окупації.

Несподіваний прорив совєтської армії приніс багато не передбачених проблем. А саме: Відділи повстанців, відділи поліції, котрі все дальнє відступали перед приходом совєтської армії стояли по села, містах і лісах. Від перших днів приходу совєтської армії і НКВД, почалися нові репресії. Знайшлися донощики, які давали докладні інформації про членів Організації. Почалися масові арештування. Арештовано станичного Івана Цьомика. Загинув від власної смерти, не даючись взяти живим. Около шість членів Організації Українських Націоналістів були арештовані, та переходили допити.

Бажання НКВД було, за всяку ціну заарештувати Івана Красножоного. Він не перебував на одному місці, бо мав багато справ до полагодження. В зв'язку із смертю

станичного Івана Цьомика, одержав наказ перебрати його пост. Полагоджувати усі зв'язки і інформації, в цей час не було легко і безпечно.

Одного вечора він зайшов до Степана Тимошіва, до котрого мав повне довір'я. Спитав Степана чи може у нього відпочити один день, тому, щочувся втомлений. Степан дуже радо погодився. Хотів відпочити цей вечір і один день. Другого дня, коли стемніло, сказав Степанові, що відходить і подякував йому за довір'я. На прохання Степана залишився ще на одну ніч, з пляном відійти другого дня ранком. Так домовились. Пішов відпочивати. Даремні були намагання заснути. Думки не давали спокою. І душевні перечування не давали спокою. Неначе наказували відійти, бо грозить небезпека, щось злого може статися.

Не зважаючи на душевні перечування, хотів подякувати Степанові, а крім цього, дещо хотів з ним поговорити про деякі справи. Ранком, коли Степан відкрив двері, я вийшов з криївки. Після короткої розмови Степан уперто запросив до хати, щоб дещо перекусити. Увійшовши до хати, не тривало дві хвилини, як до дверей хтось застукав. Без запрошення до хати ввійшли два солдати. Ввійшовши дивилися підозрілими очима на нас.

Запитали хто я такий, чи родич, чи може брат. Маленька дівчинка почала плакати, це була донечка Степана і Марії Тимошів. Взявши її на руки, я почав забавляти. "Ви не в армії?" — Питають. "До якої армії я мав іти? Може тепер піду". Побачили Степана на подвір'ю,

що ішов до хати, запитали: "Хто це такий?" — Показуючи у вікно. Я відповів, що це муж Марії. "Сколько єму лєт"? "Тридцять два", — відповідаю. Степан ввійшов до хати. Солдати запитали Степана. "Сколько вам лєт"? Степан відповів, що 32. За цей час Марія Тимошів подала хліб і молоко. "Спасибі хазяйка" і замовкли на хвилину. Опісля запитали, чи є що закурити. Степан підсунув до них тютюн. Поїли, закурили, та ще і в кишені набрали тютюну, сказали "спасибі" і пішли. Та чи справді пішли? Степан слідкуючи за ними куди воно пішли, повернувся до хати. У слід за ним ввійшов в хату Карольчин Микола, син бідної родини. Батькам його допомагали люди вигодувати дітей. Не знали люди, що годували яничара-донощиків, на службі для НКВД. Це була відплата людям за їхню ласку і добро. Побачивши, здивовано запитав: "О то ти Іване?" "Як бачиш", — відповів йому. "Цюти тут робиш так рано? Куди ідеш?" "Та я, я той, я ішов..." — зайкнувся і не дав відповіди. З місця хотів відійти. Присутні в хаті задержували його, що би посидів, закурив. Відповідь його була, що мусить відійти і вийшов. Степан, випровадивши його з подвір'я, слідив куди він пішов.

Після таких ранніх і непрошених гостей, котрі відвідали Степана і його дім, зовсім відібрало апетит до їди.

Взявши кусок хліба до кишені, попросив Степанову дружину, щоб взяла маленьку донечку і ішла за ним. Марія Тимошів зрозуміла чому і радо згодилася. Від їхньої хати була стежка, що провадила до другої вули-

її, яку називали "Цигукова" вулиця. Попри вулицю забудовання і господарства. Около триста метрів після стежкою, на відкритому полю є дохід до тієї вулиці. Приблизно 50 метрів від згаданої вулиці, Марія Тимошів оглянулася і закричала. "Ой нашу хату обстутило військо". Звичайно це було НКВД. Ми дійшли щасливо до цих хат і вулиці. Дякуючи Марії Тимошів, поцілував її маленьку донечку, попросив, що би скоро не верталася, а перечекала в знайомих. Якщо б її питали, чому в цей час вийшла із хати, сказати, що донечка захворіла. Що вона пішла до знайомої за порадою. Коли би запитали, чи був такий то на ім'я.... у вас. Сказати, що був, сказав дати їсти і відійшов, не знаю куди. Ми, розійшлися.

Віщування, передчування, що гряде небезпека не обдурювало. Три або чотири хвилини рішали, жити або згинути.

Вирішив податися в ліс. Сходило сонце, на дворі ставало чим раз видніше. Обережно помежи хати дійшов до кінця, де дорога виходила зі села в ліс. Під гору була дорога крученя, ідучи стежкою була поляна, заросла лозами і малими деревами. Около 150 кроків починається густий ліс. В половині дороги до лісу, гурт вояків, що ішли дорогою, побачили мене і закричали "стой, хто йдьот", "свой", кинув їм у відповідь і продовживав цим самим ходом. Ще раз закричали, щобистати. На цей крик я рвонувся, як дикий звір, помежи лозами і деревами. Посипалися стріли, та на щастя не попали.

Відбіг добрий кілометр в середину лісу. В тому бігу легені і серце зовсім втомились, пульс вдаряв неначе молотком. Не було сили іти даліше. Побачивши маленький рів, а коло нього купину обрубаних дрібних гіляк з дерева, вже сухих. Ліг до рова і накрився цими гіляками. Ще хвилину чув, як швидко вдаряє пульс. Не тривало хвилини і неначе мертвий заснув.

Коли пробудився, відкрив очі, на хвилину призабув чого тут знаходжуся. Не довго тривало, як уся подія від самого ранку, стала перед очима. Побачив, що сходить сонце. Щось виглядало тут не виразно. Коли вийшов із лісу, сонце що тільки зійшло, сковалось зовсім. Щойно тоді було ясно, що пролежав в рові цілий день.

Випростувавши руки і ноги, не поранений, подякував Богові. За поясом три гранати і німецький пістоль "Гассер" та 20 запасних набоїв, це все, що було для власної оборони. В кишенні знайшов кусок хліба, що дала М. Тимошів. Виспався добре, підкріпився,чувся, як би другий раз прийшов на світ.

Під лісом господарка Михайла Кульчицького. Коли добре стемніло рішив підійти до нього. Підійшовши до краю лісу, де починалася господарка, собака дав знати господареві, що хтось приходить.

Михайло скоро вийшов і забрав пса. Дійшовши до нього, поздоровив його. Він запитав: "Іване, це ти, ти живий"? Відповів йому: "як бачите, живий". "В селі говорили, що тебе вбили? Люди бачили, як ти виходив з ліса, як за тобою бігли солдати. Чули люди, що стріляли і ти кричав "мамо, мамо". Я відповів, що стріляли,

але не вбили, і я не кричав. "Слава Тобі Господи за ласку", сказав врадуваний Михайло. Деяло поговорили, попросив його переказати моїй родині, що я живий і готовий до відходу. Михайло вперто не хоче мене відпустити. Кажучи, що має добре сховище, і ніхто не додумається про мій побут. Рішився підкріпитись і відпочити, тому, що околиця небезпечна, а я не мав жодної інформації де знаходяться наші відділи.

Шукаючи їх, можна попасті в руки ворогові. Добре знав, щоsovєтські відділи не пробували входити до ліса, або близько ліса, особливо в тому часі. Знали, що їх там чекає.

Все ж таки вирішив послухати Михайла. Перебути день, може через нього одержу деякі інформації. Михайло погостив харчами, налив чарку самогону, показав місце сховища, закрив сховище, побажав доброї ночі і пішов на відпочинок.

Положився в сховищі, в якому можна було бути лише в лежачій позиції, та на сон не збиралось. Різні думки снувались в голові. Що дальше? Що принесе завтрашній день, куди іти, як нав'язати зв'язки?

Місце, де знаходилася криївка, це була купа гною біля стайні. В такій криївці було важко віддихати. Але чи можна нарікати? Чуйся щасливий, що ще так можна дихати. Переконав себе, що так добре як є, могло би бути гірше. З тими думками, заснув. Пізно вночі пробудився, почув дивні звуки, неначе громи. Видавалось, що буде дощ або буря. Коли став прислухатися, то виразно зрозумів, що це гарматні стріли розриваються.

Невже ж новий фронт, невже ж німці пробують відібрати втрачені території і їхні позиції. Думка була реальною. Совєтська армія оточила німців і взяла їх в кільце. Боками пішли вперед, а в середині думали скоро розбити німецьку армію. Так не сталося. Німці підготовили офензиву і всіма силами пішли до наступу, щоб рятувати своїх і розбити совєтські з'єднання.

Заснути вдруге було неможливо. Коли почулися співи півнів. Це був знак, що настає ранок.

Вийшов Михайло і запитав, як спалося. Відповів йому, що не міг спати слухаючи, що діється. Заноситься на зміну, відповів він. Пішов у стайню погодувати худобу. За короткий час, почувся знова його голос. Сказав, що до нас наближається якась жінка. Чую поздоровились. "Михайле, чи ви чули, що Івана Красножоного вбили?" "Коли, де як?", — питає здивовано Михайло. "Та вчора рано, як виходив зі села. Люди бачили, як за ним гнали і стріляли. Як він впав, то кричав "мамо, мамо". Його родина плаче, мама вмліває, та голосить, що "був добрий хлопець, що він їм був винен". Михайло закашляв: "нічого не зробимо, нехай з Богом спочиває". Запросив жінку до хати.

За той час вилізши з криївки прямо до дверей — до стайні. Подихавши більш можливим повітрям, почав прислуховуватися вибухам гарматних стрілен. Слабо доходив звук совєтської "катюші". Це означало, що йде безпереривна боротьба, а віддаль дуже близька.

Михайло випровадив гостя, увійшов. Побачив мене і сказав: — "зараз принесу дещо їсти". По перекусці я

заявив, що хочу відійти. "Куди? Де ти підеш у білий день? Бачу, що ти не хочеш жити. Чуєш, що діється? Може прийде зміна? Підожди до вечора, тоді підеш. Вдруге прийшлося послухати Михайла.

Години такі довгі, а сонце неначе хтось підпер і не дозволяє, щоби скорше сковалося. Нарешті настав вечір. На дворі стемніло.

Ми попрощалися. Подякував Михайлова за його безмежну доброту до мене. Він обняв мене, як рідного сина і зі слізами в очах сказав: — "нехай тебе Господь Бог хоронить. Уважай на себе". Ми попрощалися і розійшлися.

Полем дійшов до села. Обережно приглядаючись, що діється. Людей на вулиці майже не було. Хovalися, хто куди міг, щоби рятувати своє життя.

На село падали гарматні стріли. Советська армія залишилась. Почали складати на машини, та на вози усе своє знаряддя. Неначе готувались до наступу. Вірніше сказати, збирались втікати. О, Господи! Невже ж це правда, невже ж так станеться. Військо не мало завдання арештувати людей, тільки в деяких випадках. Наприклад, облава на повстанські відділи, або боронитися. Жадні крові, були відділи НКВД, перед якими треба бути обережним і готовим.

Переходячи садом попри хату, підбіг до мене двоюрідний брат Михась Красножоний. Безмежно врадуваний, побачивши мене. "Михасю, може ти знаєш де моя родина?" "Знаю! Знаю! Вони тут у фільварковому підземному магазині, тут ховається багато людей".

Підземні магазини були для того, щоби через зиму зберігати картоплю, буряки і збіжжя. В цей воєнний час, підземний магазин був порожній". Михасю, чи можеш викликати мою матір?" "Я зараз", — і зник. Це було недалеко, може около сто кроків.

За короткий час прийшла моя мати. Побачила, що я живий, в рясних сльозах вхопила мене за шию. З радості, цілуючи мене, майже зомліла.

"Сину, синочку мій, а мені казали, що "...." Знаю, знаю мамо, не плачте і не журіться, мені нічого не станеться". Мати зняла зі своєї шиї образок Пречистої Божої Матері, що носила на плетеному шнурочку і подарувала мені.

Сказала: "нехай Вона — Пречиста Діва тобі допомагає". Ми попрощалися і розійшлися. Її душа і серце заспокоїлося, а мої бажання сповнилися.

Поговорили про дещо, дещо довідався від Михася, обнялися і стиснувши руки, я відійшов. Перебувиши цей день по різних місцях — скриваючись.

Цілий день затяжна безупинна боротьба, гармати, катюші, літаки. Звуки проходили все біжче і біжче. Перед вечером показаласяsovетська армія. Машини і танки йдуть на схід. Вночі бої дещо притихли.

Метушня війська, вигуки, звуки моторизації до пізної ночі.

Настав ранок. О, Господи, який гарний ранок, неначе не той світ. Знова увійшла німецька армія. Зраділи люди, вертаючись з тимчасових сковищ до своїх хат. Який світ гарний і великий, але в такій ситуації здава-

лося, що вже нема місця на життя для деяких людей.

Тільки 37 днів господарили "кровожадні визволителі" і впали жертвою сімох друзів. Дальше була безупинна погоня за новими жертвами і свіжою кров'ю.

Початок 1944 року. Німецький фронт доходив до Москви. Бої відбувалися на передмістях Москви. Тяжкі бої проходили над Волгою, та "Волга-мати родная.." не піддалася. Сорок четвертий був особливо холодний. Замерзали коні, застигала оліва в автоматах і машинах. Військо не видержувало холоду.

Німцям дальнє наступати було неможливо.

На тому скористала Росія, формуючи нову армію. За американською допомогою, добре озброєну і тепло одягнену. Дізнавшися, які проблеми має німецький фронт, пішли в наступ. Німці були змушені відступати цілим східним фронтом, або піддаватися в полон. Не було вигляду на виграну. Було виразно і зрозуміло, що в скорому часі знова прийдуть визволителі зі сходу.

З моєї життєвої практики і пережиття в тій ситуації, що прийшлося мені пережити за короткий час, заставило мене добре подумати. А дальнє, що буде і що чекає мене, коли знова вернуться "визволителі".

Скільки я не думав, не знаходив іншого рішення, як відійти до відділів Української Повстанської Армії. Краще згинути зі зброєю в руках, як в тюрмі катованому конати.

В той час до УПА більше не приймали. Причина була ця, що не було місця, за винятком вояків з розбитої Галицької Дивізії, а також активних членів Органі-

зациї. Іншим хто зголосився, було сказано відступити на захід. З моїм рішенням я прийшов до мого зверхника. Він вислухав мене, не даючи мені відповіді. Мовчав. Нарешті запитав, чи це перед страхом за своє життя? Ні відповів я, тому, що зовсім розконспірований, що НКВД намагалося схопити мене. Якщо вернутися, то тільки один вихід, мені іти в підпілля, або до наших відділів. Тому я рішений відійти в цей час.

Побачив зверхник мою впертість, погодився і відпустив мене. З почесним "Слава Україні" і "Героям Слава" ми розійшлися.

Я вернувся надзвичайно задоволений. На другий вечір скликав моїх друзів і повідомив їх, що я відходжу. Для них була це несподіванка. До мене зголосилися ще трьох друзів з проханням не залишити їх: Гудзовський Іван (зв'язковий), Баглей Дмитро і Федоришин Іван.

Ми вчвірку покинули рідне село і відійшли.

Подаю дуже скорочено, обминаю усі пригоди і невигоди. Вперше ми опинилися в місті Болшівець. Зі східньої сторони був ліс, мале озеро, а кругом будинки. І даліше бували в Галичі, Хриплин, Станиславів і околиці. Стрий і околиці, тут слід згадати, що коли ми дійшли, в Стрию до залізничої станції, то перед годиною був налет літаків, і станцію розбито (збомбардовано). Дорога, що вела від станції зі сходу на захід була у вигляді алеї з молодих каштанів. Тут лежали побиті люди. Між побитими лежала гарна дівчина в українському строю. Це тільки малий спомин. Даліше Болехів,

Вигода, Красне і останній побут в Карпатах на горі Ключ коло Сколя в селі Кам'янка.

Німецька армія постійно відступала. Йшли вони головними дорогами (гостинцями). Одного ранку перед сходом сонця, йшов їх конвой гірською дорогою. Наші частини зробили засідку. Німці заскочені несподіваним нападом піддалися з невеликими втратами в людях. Розброїли німецьких солдатів, забрали в них теплий одяг, і 74-и вози, навантажених різною зброєю і амуніцією. Всіх вояків відпустили.

Більша частина відділу відійшла із здобутком на призначене місце. Залишилась лише мала частина в селі Кам'янка. Хлопці відсвіжились холодною водою, відпочали на гірському, пахучому скошеному сіні. Наблизилася 12-та година. Усі мали бажання дещо перекусити. На жаль приїхав на коні зв'язковий, заголосив, що німці окружують Кам'янку. Командир зарядив поготівля.

Нас долучили до чотирьох бійців, котрі знали де знаходиться призначене місце. Около третьої години показалися німці. Наказ був допустити їх ближче і чекати наказу. Німецьке військо підходило все ближче і ближче. Дивлячись з гори, то їх було досить багато. Дано наказ. Заговорили кулемети. Німці розбіглись, та прилягли до землі, шукаючи захисту. Затихли кулемети. По якомусь часі, почали стріляти з рушниць та гранатометів. Наші не відповідали, тільки де-не-де було чути наші кулемети.

Німці не пробували наступати. Виглядало, що чека-

ли вечора. Коли звечоріло, почався наступ. Сильний вогонь з німецької сторони. Оборона відповідала ціораз менше. Німі і переконалися, що не мають сильного противника, почали сильно наступати. З нашої групи не було ранених ані убитих. Нам сказано відступити, та розбігтися, хто куди. Звичайно, що проти такої поважної сили не було кому протиставитися.

Ми рішили відійти подальше від того місця. Хребтом гори відбігли даліше на захід. Терен був загрожений. Невідомо було, де знаходиться ворог. Побачили обірваний берег з каменя переплетені корінням і сухих гілок дерев. Всі ми туди залізли, закрилися та не знали на що чекаємо. Надворі зовсім стемніло. Зі сторони Кам'янки доходили людські крики, було видно полум'я горівих хат. Пізно вночі вилізли із сховища і рішили іти в напрямі, звідки доносився звук йдучих машин. Це був головний гостинець. Ідучи горою подекуди з під ніг обривалися каміння, або наступали на сухе гілля, що страшило нас. Треба було заховуватися, як найтихше. Приповідка каже: "Аж волосся на голові стає дуба".

Темна ніч. Ідучи вперед, нараз, неначе б земля обірвалась під ногами. Я полетів у пропасть. На щастя зачепився ногою за коріння. Хлопці витягнули мене, ми рішили не іти даліше.

Ше сонце не зійшло, але стало видніти, ми побачили місто де німі і цивільні люди копали окопи. Перед нами була велика стрімка обірвана скала, приблизно сто метрів ширину,коло двісті метрів в глибину до міста. Нікого там не було.

Це була єдина дорога, якою можна було проскочити до міста, якщо би пощастило. Як гуси обережно по одному почали сходити вниз.. Щасливо зійшли на долину, ближче до міста.

Тут нова проблема. Під горою плила ріка, а по другій стороні було місто. Приглядаємось, побачили що німці прикріпили линви, з одного берега на другий. Пов'язали дерева одно коло другого і перетягалися на одну чи другу сторону. Це був одинокий вихід. Рішили спробувати. Вичекали, коли цей перевіз став вільний, вскочили на нього і потягнули на другу сторону. Коли були вже близько другого берега, почулися крики "галт, галт". Ми вже вискакували на берег, щасливі, що всі врятовані. Тут довкола нас з'явилися німці з автоматами готові стріляти. "Генде гох" (руки вверх). Ми підняли руки до гори. Німці кричали до нас, ми вдавали, що нічого не розуміємо. "Бандіт, партізан", ми відповіли: "Нікс бандіт, нікс партізан".

Повели нас вулицею до будинку. В дверях стояли вартові, впустили, і завели до будинку. Тут сидять з великими животами чотирьох старших віком у військових одностроях.

Один підходить і питає: "Хто розуміє і говорить німецькою мовою?" Баглєй Дмитро, виступив, сказав, що знає трохи говорити. "Звідкіля ви тут взялися?" — Питає. "Прийшли зі села Скоморохи," — відповів. "Де є Скоморохи?" — "Коло Бучача". "Вас", — кричить німець. "Що ви тут робите? Від Бучача до Сколя є досить далеко", — Сказав він. Баглєй відповів, що не є да-

леко. Ми втікаємо від советів, хочемо іти до дивізії, або на роботу в Німеччину. "Брехня"! — Закричав німець. "Чому ви там не зголосилися?" "Там вже не було команди". "Чому не їхали поїздом?" "Поїзди тільки для війська, цивільних не пускають". "Фафлюхтер, донер ветер" "ви говорите неправду". Щось поговорили між собою німці, дали знак, щоб нас забрати. На подвір'ю вже чекала машина, до якої сказали нам зайти. Ідучи в машині під наглядом їхніх солдатів, завезли нас на залізничну станцію. Відкрили вагон, сказали зайти в середину, і замкнули за нами двері. У вагоні були вже 28 хлопців. Поїзд стояв на місці майже годину. За цей час усі познайомились, деяло поговорили, а даліше, в усіх було бажання заспокоїти голод.

Врешті поїзд рушив в сторону на Мадярщину. Ко-ли в'їхали на мадярську сторону, Високий ростом, з вусом і бистрими очима друг Нечай, витяг з-за пазухи білу хусточку, розв'язав, і каже зі слезами: "подивіться друзі, це наша рідна земля", — показує всім, — "а ми її сьогодня покинули....". Хлопці усі замовкли, багатьом із них покотилися рясні слізози. Ідучи в незнану путь. Нарешті поїзд зупинився. Читаємо на таблиці, — "Будапешт". З північної сторони широка ріка Дунай, з полуудневої-магазини, включно з харчами. Попри вагон ходять німецькі вартові. Як каже приказка "рада би душа до раю, та гріхи не пускають". Приблизно 20 хвилин на постою, поїзд знова рушив. По кількох godинах прочитали напис, "Австрія". Перед вечором поїзд звільнив швидкість. Доїжджаємо ближче, бачимо

високий забор (пліт), обгороджений дротами. Поїзд зупинився. Велика таблиця, на ній напис "Штрасгорф".

Штрасгоф, — це карний табір, до котрого звозили арештованих, включно із жидами. З правої сторони, тобто з північної були залізні брами. З лівої або полудневої частини, вздовж поїзда, гора, котра була рівна висоті вікон. Всім було ясно, куди ми попали, і яка доля чекає нас. О, Боже! Не вже ж, спалять нас разом з жидами. Нараз хтось застукав у вагон під вікном, з полудневої сторони від горба. Всі кинулись до вікна. Коло вікна стояв мужчина, старший віком. Голова лиса, тільки вінок сивого і довгого волосся кругом голови, та сиві довгі вуса. Запитав, чи ми його чуємо. Відповіли, що чуємо. "Я називаюся дід Касіян. По зв'язку знаю, що ви в цьому вагоні. Попри вагон ходить наш чоловік, (тобто поліцай). Як він буде минати вагон, то ви вискакуйте через вікна. Зберіться в долині під тим деревом. Обережно і скоро, маєте дві хвилини", — Сказав і зник. В той час було чути брязкіт залізних отворів, котрі почали відмикати.

Як тільки поліцай минув вагон, несучи в руках автомата, хлопці вилітали, як мухи, через вікна. Не минуло і хвилини, як вагон залишився порожній. Вискочили на берег, скотилися вниз і зникли. Зібралися коло призначеного дерева, прилягли до землі і чекали. Кожна хвилина видавалась годиною. В голові проходили різні думки, що дальше буде. А може обман? Може розійтися звідси? Бо коли побачуть порожній вагон, будуть шукати за нами. Усе можливе. Надворі зовсім стемніло.

Нарешті хтось підходив, щораз ближче. "Це я, дід Касіян", врадувані хлопці обступили його. Він наказав, щоби всі документи, які хто має, віддати йому. "Німецької мови ви не знаєте", — сказав він. "Ми зараз ідемо до поїзду на другу станцію. Тримайтесь разом, як би поліція задержала, говоріть через переводчика, що ви ідете до праці. А дід Касіян за вас відповідає. Якщо б хтось із вас загубився, то ми ідемо до міста Вельс на аеродром, де є військові касарні, пам'ятайте".

За годину часу ми вже були на другій станції. Тут уже інший світ. Народ метушиться хто куди. Ми чулися свободні і вільні. Дід Касіян завів нас до вагона, в котрому їхали цивільні і військові люди. По другій стороні, відходив поїзд на схід. Німецькі вояки прощалися з родинами, хто з діточками, а хто з дівчатами, від'їжджуючи на фронт.

Дивлячись на це з жалем, хотілося кричати "куди ви ідете? То вже запізно". Усі вони в останнє цілувалися, плакали, та кричали, "ауф відер зеген" (до побачення).

Пізно вночі приїхали ми до міста Вельс. Завезли нас до летовища, як було сказано. На летовищі завезли нас до військових касарень. Завели до середини і показали ліжка. Хлопці були дуже голодні, можна порівняти до голодних псів, яких беруть на полювання.

Почали шукати за дідом Касіяном, але його ніде не було. Хлопці не нарікали, що його не було. Йому були вдячні, що він, як той Мойсей, вивів їх з неволі, і врятував їм життя. Напилися води, подякували Богові і Касіянові за велику ласку, помоливши пішли відпочити.

Рано, на снідання, одержали рідку чорну каву, хліб і мармеладу. О, Боже! Який добрий хліб з мармеладою.

На третій день, приїхав до табору генерал Шандрук зі своєю секретаркою. Поставили нас усіх в ряди. Іх було близько 50-ти. Генерал виголосив промову. "Друзі, ви одержите вишкіл, і підете до дивізії". "Нам треба брати зброю в руки і іти на схід". "Треба боротися проти нашого відвічного ворога, і здобути, самостійну українську державу".

Це була дуже стара пісня, все та сама. Коли він скінчив промову, його запитали, чи знає, що сталося з дивізією під Бродами. Що з цілої дивізії, лишилося близько чотири тисячі живими. Він відповів, що це було переборщене. Запитали. Чи він знає, де знаходиться фронт? Відповідь його була, що фронт змінюється". Одного дня — ідуть вперед, а другого — відступають".

Звичайно, як генерал, знає, що говорить і як викручуватися. Питали чи знає, що діється. Ми йому казали, що минуло лише чотири дні, як ми звідтам прибули. Ми казали, що його палкі слова нас непереконають. Ми сказали, що до дивізії не підемо. Генерал зніяковів, а може завстидався, та відповів, що силою нікого не беруть. Хлопці відповіли, що "шкода". Генерал Шандрук зник і більше не пробував шукати нових жертв.

Слід згадати, що два і три рази в тижні, гуділи сирени, як навіжені, прикрим звуком, повідомляли людей, що надходить налет американських літаків. Такі бомбардування немилосердно руйнували міста. Загинули

мільйони цивільного населення. Також, в місті розбито поїзд "Червоного Хреста". Вагони поїзду були позначені, червоним хрестом. Поїзд віз ранених вояків з фронту до шпиталю. Шпиталь рівнож був зруйнований.

Така акція була, проти міжнародного права, проти людської гідності.

В той час американці не зважали про міжнародне право, про людську гідність і гідність Америки, як могутньої держави. Вони хотіли пімститися. Пімститися над німецькою державою і її народом.

Ми жили дальше разом в цих же касарнях. Німці гнали до праці. Дехто працював на летовищі, других брали очищувати дороги в місті, грузи з повалених будинків. Дехто працював при будові нових сховищ, для людей, перед налетом на місто.

В травні 1945-го року впала офіційно "німецька імперія". Війна закінчилася. Зраділи не тільки чужинці, але також і німці. Хоч втратили державу, багато втрат в людях, в тім і рідних. Велика печаль і біль в душі. Велика руїна, втрата будинків (помешкань), своєого майна, родинних дорогоцінних пам'яток. Все, на що працювали, і здобували ціле життя, усе втратили. Народ був вже знеможений.

Нерозлучні "як сіамські брати", чотирьох нас рішили від'їхати, до славного міста Зальцбурга в Австрії. В Зальцбурзі були зорганізовані три великі табори, де з'їздилися і жили самі українці, зі східних і західних земель України.

Перший табір називався "Лексендерфельд". Перед війною, це був великий монастир. Коло монастиря побудовано 15-ть бараків, де в кожному з них вміщалося приблизно 200-та осіб. Це були військові касарні. По війні передано біженцям. Тут жило, більше як три тисячі людей. Мали свою кухню, свою поліцію, тaborовий суд, школу для дітей і студентів. Це все було під проводом американським. Якраз і ми тут отaborилися.

В другому таборі, було майже таке саме число людей. Такі самі умовини життя і порядки, як у першому таборі. Була лише одна різниця, а це театральна заля. В цьому таборі почалось театральне мистецьке життя. Приїхали чотирох режисерів: Анна Совачева з Києва, Іван Гірняк, А. Марусенко, Чайка і піяністка П. Сливінська. Около 35 акторів. В тому числі: Гудзовський Іван і Красножоний Іван.

Театр мав надзвичайно великі успіхи. Славився на цілу Австрію. Маючи великий репертуар, їздив по тих містах де були українські табори. Багато високоякісних мистецько-виконаних вистав було в репертуарі. А саме: "Ясні Зорі", Мартин Боруля", "Мати Наймичка", "Степовий Гість", "Ой, не ходи Грицю", "Княгиня Капучідзе", "Суєта", "Пошились в дурні", "Невольник", "За двома зайцями" і багато інших.

Театральне життя було надзвичайно веселе і цікаве. Особливо для мене, де я мав великі успіхи. Виходячи на сцену, публіка вітала мене оплесками, без одного слова.

В 1948 році прийняли мене і дали дозвіл на виїзд до

Канади. Хоч, як любив я театр, друзів по праці, усе оточення, то все-таки не міг відмовитись від виїзду.

Хотів спробувати нового життя в Канаді, про котру було так багато говорено.

В 1948-му році в місяці червні (21-го), вступив на канадську землю. На жаль, не було так весело, як думалось. Два роки підписаного контракту, мусів відбути.

Завезли в ліс рікою, на котрі будували електростанцію. Місце називається Ніпі'он коло міста Порт Артур — тепер Тандер Бей, коло Вінніпегу. Дороги в цей час ще не було. Кам'яну скалу перетинали 100 метрів в глибину. Машинами свердлили діри, набивали динамітом і розривали. Це була моя робота. Дві тисячі мужчин працювали, як на засланню, немов-би за якусь кару. За годину важкої праці, заплата була, сімдесят шість центів. З платні, відчисляли за їжу і спання в бараку. Найбільше боліло нас, коли старі емігранти називали нас бандитами і фашистами, а їх багато працювало з нами. В тій справі було багато суперечоک, котрі доводили деколи до бійки.

"Ось тобі Канада, куди це я попав. Неначе в Советському Союзі відробляю "п'ятирічку".

Нераз в неділю, а це був вільний день, виходив я на високу кам'янисту гору над бистрою рікою і вдивлявся в чар Богом даної природи. Насолоджувався її красою. Це заспокоювало мою душу на короткий час.

Думками линув на Україну, в родинне село, з туюю за родиною. Згадав, як мати моя збирала мене кожної неділі, і вела до церкви. До школи виряджала, сорочки

вишивала, щоби були кращі, як у других. Де моя родина? Не маю вісточки. Думав про моїх друзів і подруг з якими я виростав. Змучений думками — неначе хоче відійти від них. Та вітер вперто приносить нові спомини. Спомини про воєнні часи, коли покидав я рідне село. А даліше повоєнне таборове життя, театр, як також друзів і подруг по праці. Перед очима кохана Катруся, з котрою заручився, а канадське посольство обіцяло привезти її до Канади. Чи привезуть?

Не раз довгі години просидів на тій горі. Не раз сам себе запитував, що я тут роблю, навіщо мені потрібна Канада. Сиджу, як на засланню. Невже ж це така моя судьба цілого моєго життя. Така вона химерна. Змучений думками і спогадами, ішов хоча трохи відпочити, бо ранком знову треба іти до праці.

Під кінець моого контракту, в 1949-ому році привезли до Канади мою кохану Катруся. В місті Порт Артур, був священиком отець Чиж. Ми договорилися і назначили день вінчання 15-го лютого, що також був день моїх уродин.

Приїхали ми до церкви на призначений день. Отець Чиж зі своєї лояльності до Риму і католицизму, не хотів нас звінчати, тому-що Катруся православна. Священик сказав, що вона мусить прийняти католицьку віру, тоді можемо вінчатися. Це мене обурило до краю. Запитав його: "Що це все має означати?"

"Наш князь Володимир і Ольга прийняли християнство від Греції з Візантії в православній вірі, в 988-му році. О хрестили український народ у православній ві-

рі. Чому моя будуча дружина має зрікатися своєї віри? Щось тут з вами не є впорядку! Як, що так, то я піду до православного священика, щоби звінчав нас". "То ж який з вас католик?" "Може з мене кращий католик, як з вас священник", — відповів я. Він зніяковів". Я вас можу звінчати, але в захристії, якщо ви хочете? "В мене немає різниці, може бути в полі". По закінченню церемонії, я сказав йому, що такі, як він, то роблять великий роздор і ненависть між нашим народом. Він вже мав досить і спитав: "ви вже жонатий?" "Я думаю". "То ідіть з Богом, тільки заплатіть мені". При заплаті, нічого не відзвивався, хоч як хотілося додати, ще пару слів. Я не подякував йому, відійшов. Ми задоволені, що вже звінчані, пішли справляти весілля.

По закінченню контракту, я одержав похвальний диплом. Як добрий робітник і приїхав до міста Торонта, де живу до сьогодні.

В Торонті, шукаючи праці, знайшов у будівельні фірмі, що будувала хати. В цій фірмі працював два роки. Ячувся настільки здібний, що міг будувати хати самостійно, і вже не для компанії. Взявши будівельний курс, одержав диплом по будові. Зареєстрував власну компанію John Krasny Company "Джон Красни компані". За рік часу в мене працювало 27-м людей. Сотні хат і апартаментів побудувала моя компанія. Мое щастя йшло мені на руку. На шостому році, стрінуло мене нещастя. Впав з третього поверху вниз. Не дуже ушкоджений, трохи вилічився, пішов до праці. За короткий час через мою необережність, перетяг машини

ною електричний дріт, який тримав в руці, коли різав дерево. Електрика зв'язала руку з машиною і переходила через тіло. Лікарі не вірили, що я вийшов живим і непошкоджений. Знова тяжка аварія їдучи машиною на дорозі. Я був змушений перестати працювати, в будівельні ділянці, що була дуже користна для мене, і моого здоров'я. Під час лікування, я задумав взяти курс продавця нерухомостей. Продавати domi, апартаменти, землю і т. д.

Це не було так легко, але моя впертість перемогла, і я одержав диплом продавця нерухомостей. Ця праця мені подобалася. Це є, бути постійно з людьми, що є для мене дуже корисне і досі.

Під час вільного часу, зорганізував театральний гурток, при осередку Спілки Української Молоді (СУМ) при вул. Кристі в Торонто.

Були тут актори фахові, а також аматори. Усі вони любителі театрального мистецтва, усі працювали безплатно, для користі організації і укр. культури, театр мав великі успіхи під проводом організатора, і режисера Івана Красножоного. Проходили роки, похвали, рецензії, признання і критика по всіх укр. газетах. Народ був спрагнений побачити добре вистави, в доброму мистецькому виконанні. Кожний раз заля була переволнена. Це давало велике вдоволення акторам, аматорам і виконавцям.

В 1963 році Володимир Васік з Ошави, запропонував мені бути режисером, в його великому фільмовому студію. Фільм називався "Жорстокі Світанки".

Перечитавши скрипт, котрий мені надзвичайно подобався. Я прийняв пропозицію, з тим, що маю право дещо змінити, викинути або додати. В. Васік радо погодився.

Ми приступили до праці. Добравши акторів на всі виконавчі ролі, почали фільмувати поодинокі, менш коштовні дії. Перші виконавці, що були зняті на ленту побачили себе вперше, були задоволені. Як також усі інші актори чекали нетерпляче, коли вони увійдуть в дію на ленту. Звичайно над кожним виконавцем даної ролі, треба було віддати багато праці режисерові, щоби виконання не треба було повторяти. Повторення найменшої дії, було пов'язане з грошевим покриттям. Коли говорити про фінанси, то соромно признатися. Але я не можу вдергати таємниці. Це не були мільйони. Бюджет на фільмування був около 20.000. Чим даліше і більше фільмованих дій, тим більше було зацікавлення. Фінансів ставало щораз менше, коли почали підготовлятися до великих, гуртових дій, так як Укр. Повстанська Армія та російські армії, треба було різного роду одностроїв, зброї, машин, різних відзнак і т. д. Щойно тоді побачили, що нестає фінансів. Як кажуть "вирвалися з мотикою на дощ чи сонце". Не було вороття. Перервати фільмування не було мови. Скликали усіх акторів, що брали участь в головних ролях, представили стан бюджету, що був зовсім вичерпаний. Збори перейшли з великим успіхом, та з великим ентузіазмом і захопленням. Всі погодились вложить свої власні гроші, хто скільки може. Дванад-

цять акторів підписали декларації, на вклад, хто скільки може. Усі заявили, що фільм мусить бути закінчений. Новий дух, завзяття, впертість, великий ентузіазм, допомогли завершити і закінчити фільм, "Жорстокі Світанки".

В 1967 році в осені, в місті Ошава, відбулась прем'єра, яка тривала дві і пів години, кольорового фільму "Жорстокі Світанки". Тріумф, слова похвали і признання". Це є наш фільм! Це є наш, український фільм!" — Говорив сенатор Юзик, — "Це є найкращий фільм української продукції." Він мав слушну рацію, бо і досі ніхто не зробив кращого.

Багато українських газет і журналів, як також місцеві англійські газети, писали багато про якість і успіх нового фільму. Як режисер, я був і є гордий, що якість і успіх фільму була похвальна, між народом, як і українським і чужинецьким. Для мене, залишились приємні спомини в душі і на ленті, на довгі роки. Це доказ моєї праці, на культурно-мистецькому полі. Також, це спомини, записані в нашій історії, що буде служити, молодшим поколінням.

Так як молодість моя пройшла, не можу її вернути,
Так спомин мій усе живе, ніколи не забутий.
Як згадую я Станіслав, незабутній Карпати,
То в думках проходять спомини мої, не дають відпочивати.

Неначе чую, як шумлять карпатські ліси,
І пригадую цей запах гірського свіжого сіна,
То причувається мені, інаказ і голос, нашого командира,
"Ми ідемо за народ свій, в наших серцях Бог і Україна".

Як згадаю Кам'янку на горі Ключ і гору Парашку,
А під горою ріку, і чудове місточко Сколе,
Тут був останній побут мій на рідній землі,
Цього моменту, я не можу забути ніколи.

Усе перед очима мені, як німці обступили нас,
Як били по нас їхні скоростріли і гранатомети
А наші, з криком падали вбиті і ранені бійці,
І втихали все більше і більше наші кулемети.

Двіста тисяч армії УПА було, чимало їх в боях полягло.
Зате історія в нас, славна у світі є і буде.
Отож хоч тепер, схаменіться перевертні,
Блудні сини, і всі приблуди,
Відкрийте своє серце, піднесіть чоло,
Щоб не сказали колись люди, що вас на світі не було..

*Іван Красножоний
Торонто, Канада 1994, 30/12.*

ДРУЗЯМ ПО ПРАЦІ І БОРОТЬБІ — ПРИСВЯЧУЮ!

Короткий спомин про друзів по праці і боротьбі за Самостійну Соборну Українську Державу.

Чотирьох друзів, котрим доля судилася виростати і бути разом в нашому селі Скоморохи і ділити долю і недолю.

Від 1941 року проходили ми грізний шлях у воєнній хуртовині Другої Світової Війни, про що згадую у моїх споминах.

Щасливий він тим, що пройшовши цей тернистий шлях, ми залишилися живими по закінченню війни.

Всі ми належали до Організації Українських Націоналістів. Нашим завданням від 1941 до 1944 року було боротися за краще майбутнє нашої поневоленої але нескореної Батьківщини-України.

Виконували ми це совісно і чесно в міру наших сил і спроможностей. На цьому шляху визвольної боротьби багато друзів гинуло геройською смертю зі словами на устах — Слава Україні — продовжуйте боротьбу аж до перемоги.

Яка судилася нам доля?

— Іван Федоришин був арештований у 1941 році. В тому часі НКВД арештувало шістьох друзів нашого села Скоморохи. На допитах в тюрмі НКВД, трьох вилучили і слід за ними пропав — загинули геройською смертю — замучені катами НКВД.

Трьох друзів, включно з І. Федоришиним, даліше тримали в тюрмі на допитах. На щастя, під сильним наступом німецького фронту, катам-«візволителям» прийшлося нагло втікати. Залишили в тюрмі мертвих і живих, а між ними зберіг своє життя Іван Федоришин. Повернув щасливо до наших Скоморох і продовжував працю в ОУН за краще майбутнє нашої Батьківщини-України.

— Іван Гудзовський виконував обов'язки зв'язкового Організації Українських Націоналістів, що було пов'язане у тому часі з великою небезпекою.

— Дмитро Баглей у Проводі Станиці відповідав за організування транспорту для перевозу тоді вже активних Відділів Самооборони, харчів, зброї. Про дальший їхній шлях і пригоди подаю у моїх споминах від 1944 року.

Війна закінчилась. Ми знова зібралися у місті Залещицьбург, Австрія. Тут вже був зорганізований український табір для переміщених осіб. Тут ми почали повоєнне життя.

— З доручення ОУН, Дмитро Баглей відійшов з окремими дорученнями в Україну. Перехід кордонів в тому часі був тяжкий. На превеликий жаль, непощастило йому дійти до ОБІЦЯНОЇ ЗЕМЛІ-УКРАЇНИ. В Польщі попав в руки НКВД, де загинув геройською смертю.

Слід згадати, що після цього на організаційному зв'язку з Україною був наш односельчан Бойчук Микола. На цьому повному небезпек зв'язку з тоді воюю-

чию-нескореною Україною був зловлений ворогом і слід по ньому пропав.

— В 1948 році Іван Федоришин, Іван Гудзовський і Іван Красножоний виїхали до Канади.

— Іван Гудзовський відійшов у вічність 8 березня 1978 року. Залишив дружину Орисю, дочку і двох синів.

— Іван Федоришин з дружиною Стефою, виїхали до Америки і живуть у стейті Огайо.

Красножоний Іван, підтоптаний твердим і повним пригод життям, вже зі зморщеним чолом і сивим волоссям, у ранній старості — живе з дружиною Катрусею в Канаді.

* * *

Як скоро пройшли роки, їх ми не можемо забути.
Залишилися жорстокі спомини минулих літ.

Після ЖОРСТОКІХ СВІТАНКІВ, зійшло СОНЦЕ ВОЛІ нашому народові, нашій неныці Україні.

ПРИСВЯТА ДРУЗЯМ І ПОДРУГАМ СЕЛА СКОМОРОХИ

Родився я і виростав у рідній Україні,
Судьба моя, о Боже мій, постарівся в чужині.
Знемігся вже і сил немає, то я не нарікаю,
Живу для тебе, краю мій, на серці тяжко, як згадаю.

Мого батька на допитах замучили тираги,
Матір і сестру мою, в холодний Сибір загнали,
Де двадцять років в шахті обидві працювали,
Червоного раю, сліз і горя, не мало зазнали.

Незабутній злочин лишився навіки,
Про спомин жорстоких днів і ночей,
І сонце не в силі висушити слози,
В наших матерей сестер і в людей.

Проміння сонця сушать, гоять рани
Мучених, катованих, безборонних людей,
Тих, що були заковані в московські кайдани
І зі славою вмирали для великих ідей.

О, ти рідна земле, Україно мати,
Скільки ж пригорнула ти своїх дітей!
Тих, що не лякались за правду повстati,
В найбільшій потребі і життя віддати,
За волю, за правду іduchi у бій.

Герої, що згинули, вже болю не чують,
Катовані в тюрмах вмирали за життя,
І помсти убивцям, тиранам благають,
Помстіться за кривду, не пустіть в забуття.

Боже Всемогучий, в нас була руїна,
Дякую! Що зволив почути слова,
Що повстала Соборна, Вільна Україна,
І засядемо з вільними до одного стола.

Хай Бог Всемогучий, ці слова почує,
Силу, єдність, волю навіки дарує,
А Пречиста Діва зішле благодать,
Щоб більше в кайданах, в тюрмах не вмирати.

Я думкою лину до рідного краю,
У село родинне, в гаї і поля.
Від себе я усіх вас сердечно вітаю,
І кличу, живи вільною Україною моя.

*Красножоний Іван Мих.
20 липня 1996 рік*